

Масюк Ю.В.

кандидат економічних наук, професор,
професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
ORCID: <https://orcid.org/0009-0001-6339-3011>

Masiuk Iuliia

Ph.D. in Economics, Professor,
Professor of the Department of Finance, Banking and Insurance
Dnipro State Agrarian and Economic University

УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ ДІЯЛЬНОСТІ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ

RISK MANAGEMENT OF INSURANCE COMPANIES

В статті проаналізовано сутність та особливості управління ризиками діяльності страхових компаній в реаліях сьогодення. Доведено, що ризики діяльності страхової компанії є складовою частиною її роботи, адже страхування передбачає взаємодію з невизначеністю. Дієве управління ризиками сприяє забезпеченню фінансової стійкості компанії, підвищенню довіри клієнтів і збереженню конкурентоспроможності. Визначено, що основне завдання управління ризиками діяльності страхових компаній ґрунтується на впровадженні заходів, що забезпечують максимізацію прибутку за умови мінімізації збитків внаслідок зниження рівня негативного впливу ризиків. Доведено, що фактори ризику функціонування страхових компаній – це зовнішні та внутрішні чинники, котрі можуть спричинити виникнення ризиків і вплинути на стабільність, платоспроможність і репутацію страхової компанії.

Ключові слова: страхування, страхова компанія, ризик, управління ризиками, страховий ринок, страховий портфель.

The article analyzes the essence and features of risk management in insurance companies in modern business conditions. It is proven that the risks of an insurance company are an integral part of its work, because insurance involves interaction with uncertainty. Effective risk management helps ensure the financial stability of the company, increase customer confidence and maintain competitiveness. It is determined that the main task of risk management in insurance companies in the functional plan is to develop measures that ensure profit maximization while minimizing losses due to a decrease in the level of negative risk impact. It is proven that risk factors in insurance companies are external and internal factors that can cause risks and affect the stability, solvency and reputation of the insurance company. It is worth emphasizing that among the large number of different business entities that are highly risky, it is necessary to distinguish insurance companies. After all, they are unique institutions that operate in a risky environment, and also take on the function of accumulating risks of other business entities. The economic risk factors of insurance companies include the general state of the economy, including the level of inflation, GDP, unemployment and stability of financial markets, as well as economic crises or recessions that reduce the company's income and the growth of insured events. Social factors include demographic changes, such as population aging or increased migration, customer behavior, in particular their willingness to spend money on insurance. Risk management is a key component of the effective functioning of an insurance company. The essence of the insurance business is to accept customer risks, therefore it is necessary to ensure proper control over its own risks in order to maintain financial stability, fulfill obligations to customers and maintain competitiveness. In today's complex realities of the functioning of Ukrainian insurance companies, early warning of threats is becoming increasingly important in order to avoid global problems in their activities.

Keywords: insurance, insurance company, risk, risk management, insurance market, insurance portfolio.

Постановка проблеми. Ризики в функціонуванні страхових компаній – це потенційні загрози, котрі мають здатність негативно впливати на фінансову стабільність, репутацію, можливість реалізовувати зобов'язання перед клієнтами та загальний успіх компанії. Вони виникають через специфіку страхової діяльності, економічне середовище та внутрішні недоліки управління. Управління ризиками виступає головною складовою ефективною діяльності страхової компанії,

допомагає забезпечити її фінансову стійкість, взяти на себе зобов'язання та залишатися конкурентоспроможною на ринку. Для досягнення цієї мети важливо застосовувати комплексний підхід, який включає якісну і кількісну оцінку ризиків, їх моніторинг, використання сучасних технологій та управління резервами. Потреба в системному управлінні ризиками страхових компаній зумовлена їх походженням. Крім того, останнім часом почастишали випадки фінансових криз, війн, стихій-

ного лиха, ймовірність яких раніше розглядалася як невисока і, відповідно, врахування таких ризиків надто низьке. Таким чином, виникає надмірна збитковість, котра негативно впливає на фінансову стійкість страхових компаній. Вищенаведене вимагає змістовних досліджень та обґрунтувань сутності та важливості управління ризиками діяльності страхових компаній.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ключовим аспектам сутності та необхідності управління ризиками діяльності страхових компаній присвячували свої наукові дослідження такі науковці, як: Боєва М.Ю. [10], Бонба Івона Ізабела [5], Глухова В.І. [9], Гончаренко О.М. [6], Демченко Г. В. [4], Крамаренко А. [8], Крот Л.М. [9], Лойко В.В. [10], Ненно І.М. [6], Петришин Н.Я. [7], Подра О.П. [7], Попова Л.В. [1], Рудь І. [8], Світлична О.С. [6], Солійчук А.Ю. [1], Ткаченко М. [8], Ткаченко Н.В. [3] та ін.

Враховуючи значний внесок науковців у дослідження сутності та необхідності управління ризиками діяльності страхових компаній деякі проблемні питання залишаються малодослідженими, а саме – деталізація етапів управління ризиками діяльності страхових компаній з метою мінімізації загроз.

Формулювання завдання дослідження. Мета статті базується на дослідженні сутності та особливостей управління ризиками страхових компаній.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ризики діяльності страхової компанії є невід’ємною частиною її роботи, адже страхування передбачає взаємодію з невизначеністю. Ефективне управління ризиками сприяє забезпеченню фінансової стійкості компанії, підвищенню довіри клієнтів і збереженню конкурентоспроможності в умовах динамічного ринку. Основне завдання управління ризиками діяльності страхових компаній у функціональному плані полягає у розробці заходів, що забезпечують максимізацію прибутку за умови мінімізації збитків внаслідок зниження рівня негативного впливу ризиків. І, як наслідок, при виборі бізнес-стратегії управління ризиками встановлюються ключові джерела отримання прибутку, котрі збільшують вартісну оцінку компанії, і ризики, які призводять до зниження рівня її дохідності. Враховуючи те, що прибуток і ризик перебувають в взаємозалежності, результативність обраної бізнес-стратегії проявляється при знаходженні оптимального балансу. При цьому здійснюється вертикальний і горизонтальний аналізи доходів і витрат компанії, враховуючи їх структуру і динаміку. В залежності від отриманої оцінки, при необхідності, вносяться корективи до обраної стратегії, здійснюється розробка методик отримання позитивних показників.

Ми погоджуємося з точкою зору Попової Л.В. та Солійчук А.Ю. стосовно того, що: «в умовах нестабільної економічної ситуації в країні проблема управління підприємницьким ризиком є постійною в діяльності будь-якого суб’єкта господарювання, що виявляється протягом усієї його діяльності, тому правильне оцінювання ситуації та вибір методу управління, спрямовані на зниження ризику, є дуже важливими інструментами досягнення економічних цілей та бажаного результату» [1, с. 346].

Варто наголосити на тому, що поміж великої кількості різних господарюючих суб’єктів, котрі є високоризикованими, необхідно виокремити страхові компа-

нії, адже вони виступають унікальними інституціями, що функціонують у ризиковому середовищі, а також приймають на себе функцію акумуляції ризиків інших господарюючих суб’єктів. Процес управління ризиками для страхових компаній є надзвичайно важливим, саме від їх діяльності залежить як їх власне існування, так і існування господарюючих суб’єктів, які делегували їм свої ризики. Управління ризиками діяльності страхових компаній має бути комплексним та враховувати різноманітність ризиків.

Зупинимось більш детально на сутності та особливості поняття ризик.

На законодавчому рівні поняття сутності ризику діяльності страховика не закріплено, в Законі України «Про страхування» охарактеризовано лише сутність страхового ризику, а саме як: «події, на випадок якої здійснюється страхування та яка має ймовірність і випадковість настання» [2].

Ткаченко Н.В. здійснює групування ризиків у відповідності до критеріїв, а саме: «за походженням природні, антропогенні, за об’єктом майнові, особисті, за кількісними параметрами катастрофічні, великі, середні, малі, незначні, за наслідками реалізації чисті, спекулятивні» [3, с. 41].

Демченко Г.В. наголошує на тому, що: «ризик – це можливість чи загроза відхилення результатів конкретних дій чи рішень від очікуваних, а також ризик – це можливість непередбаченого настання несприятливих наслідків. Ризикова ситуація – це поєднання, сукупність різних обставин і умов, що створюють певне становище для того чи того виду діяльності. Інакше кажучи, саме сукупність умов і обставин, які створюють ризикову ситуацію і є причинами ризику» [4, с. 53].

Бонба Івона Ізабела акцентує увагу на тому, що: «однією з найважливіших ознак діяльності страховика є ризиковість, страхові компанії добровільно за відповідну плату беруть на себе ризики фізичних і юридичних осіб і гарантують, у випадку настання обумовлених страхових подій, виплатити страхове відшкодування. У цьому випадку ефективність діяльності спричинена саме якістю ризик-менеджменту, тобто здатністю правильно оцінювати ризики, що приймаються на страхування, розробляти програми управління ними. Ризик є сировиною для страхової компанії. Ризики у діяльності страховика доцільно охарактеризувати так: невизначеність фінансового стану у майбутньому; потенційна можливість недоотримання інвестиційного доходу; ненадходження страхових премій, не отримання прогнозованого прибутку від діяльності» [5].

Зауважимо, що фактори ризику діяльності страхових компаній – це зовнішні та внутрішні чинники, що можуть спричинити виникнення ризиків і вплинути на стабільність, платоспроможність і репутацію страхової компанії. Ключові фактори ризику діяльності компаній представлені на рисунку 1.

Аналізуючи рисунок 1 варто наголосити на тому, що до економічних факторів ризику діяльності страхових компаній слід віднести загальний стан економіки, включаючи рівень інфляції, ВВП, безробіття та стабільність фінансових ринків, також економічні кризи або рецесії, які знижують доходи компанії та зростання страхових випадків. Соціальні фактори включають в себе демографічні зміни, такі як старіння населення або зростання міграції, поведінку клієнтів, зокрема

Рис. 1. Фактори ризику діяльності страхових компаній

Джерело: складено автором

їхня готовність витратити кошти на страхування. Зміни у законодавстві, зокрема вимоги до страхових резервів, ліцензування або оподаткування, політична нестабільність або регуляторні зміни, які можуть вплинути на діяльність компанії, характеризують політичні та правові фактори ризику діяльності страхових компаній. Фінансові фактори характеризуються нестабільністю на фінансових ринках, яка впливає на вартість інвестицій, неплатоспроможністю клієнтів, перестраховиків чи партнерів. Недоліки у внутрішніх процесах, такі як неправильний облік, помилки персоналу чи шахрайство описують операційні фактори. Стратегічні фактори характеризуються недостатньою диверсифікацією страхового портфеля або його надмірною спеціалізацією. Зауважимо, що фактори ризику страхової компанії є різноманітними і впливають на всі аспекти її діяльності. Їх ефективне управління забезпечує фінансову стійкість, виконання зобов'язань перед клієнтами та конкурентоспроможність компанії на динамічному ринку страхування.

В свою чергу Гончаренко О.М., Ненно І.М., Світлична О.С. зазначають, що: «при здійсненні управління ризиками страховик повинен класифікувати їх на такі: андеррайтинговий ризик – ризик недостатності страхових премій і резервів; катастрофічний – викликаний неточністю прогнозів настання надзвичайних подій; ринковий ризик, що включає ризик інвестицій в акції, ризик процентної ставки, валютний ризик, ризик спреду, майновий ризик, ризик ринкової концентрації; ризик дефолту контрагента – ризик неспроможності контрагента виконати взяті на себе договірні зобов'язання перед страховиком; операційний ризик – ризик фінансових втрат внаслідок прорахунків в управлінні, недоліків при обробці інформації, несанкціонованих дій персоналу; ризик учасника фінансової

групи – ризик негативного впливу на фінансовий стан страховика внаслідок погіршення фінансового стану іншого учасника фінансової групи» [6, с. 118].

Подра О.П., Петришин Н.Я. зазначають, що: «в цілому система управління ризиками страхових компаній передбачає ідентифікацію та специфікацію ризиків; визначення методів управління ризиками; формування операційної системи управління ризиками. Процес формування та функціонування системи ризик-менеджменту в страховика з урахуванням специфіки системи управління ризиками, визначається видами страхування, його регіональними аспектами та комплексом зовнішніх факторів» [7, с. 72].

Послідовні етапи управління ризиками діяльності страхової компанії представлені на рисунку 2.

Застосування зазначених на рисунку 2 етапів управління ризиками дає можливість підвищувати фінансову стійкість та стабільність страхової компанії як на вітчизняному так і на міжнародному ринках.

Глухова В.І. та Крот Л.М. доречно зазначають, що: «оскільки існує безпосередній зв'язок між здатністю страхової компанії адекватно реагувати на ризики, які притаманні страховій діяльності і фінансовому стану страхової компанії, велике значення має мінімізація фінансових ризиків. Цей вид ризиків є найбільш загрозливим за наслідками для забезпечення ефективного економічного розвитку страхової компанії, що обумовлено можливістю втрати власного капіталу, потенціалу розвитку, банкрутства» [9].

На нашу думку, фінансовий ризик у діяльності страхової компанії має критичний вплив на її стабільність і репутацію. Управління цими ризиками потребує професійного підходу, дотримання регуляторних вимог, диверсифікації активів та регулярного моніторингу. Ефективна стратегія дозволяє мінімізувати втрати і

Рис. 2. Етапи управління ризиками діяльності страхової компанії

Джерело: складено авторами на основі [10]

забезпечити довгострокову стійкість компанії на ринку страхування.

Лойко В.В. та Боєва М.Ю. наголошують на тому, що: «фінансові ризики значно впливають на різноманітні сфери фінансової діяльності, але особливо вплив позначається в двох областях: зростання прибутковості організації та загроза банкрутства. В одній з них рівень ризику відіграє ключову роль при формуванні рівня прибутковості фінансової діяльності, адже ці два показники тісно пов'язані один з одним і являють єдину систему прибутковості – ризик, а в інший, фінансовий ризик виступає як важливий аспект ініціювання загрози банкрутства, адже втрати відчуються найбільше, якщо вони взаємопов'язані з фінансовим ризиком» [10, с. 22].

Управління ризиками є необхідним елементом діяльності страхової компанії, що забезпечує її стійкість, ефективність та довіру клієнтів. Це дозволяє мінімізувати негативний вплив ризиків, виконувати фінансові зобов'язання і забезпечувати стабільний розвиток у конкурентному середовищі. Відсутність належної сис-

теми управління ризиками діяльності страхової компанії призведе до певних негативних наслідків, а саме: втрати платоспроможності через невраховані ризики, негативного іміджу через неспроможність виконати зобов'язання перед клієнтами, штрафи чи відкликання ліцензії через невідповідність вимогам, втрати клієнтів.

Висновки. Підсумовуючи результати проведеного аналізу, наголосимо на тому, що управління ризиками є ключовою складовою ефективного функціонування страхової компанії. Суть страхового бізнесу полягає у прийнятті ризиків клієнтів, тому необхідно забезпечити належний контроль над власними ризиками, щоб зберігати фінансову стабільність, виконувати зобов'язання перед клієнтами і підтримувати конкурентоспроможність. В сучасних складних реаліях функціонування українських страхових компаній важливості набуває завчасне попередження загроз з метою уникнення глобальних проблем в діяльності. Ключове місце в управлінні ризиками діяльності страхових компаній має посідати їх мінімізація та своєчасне реагування на загрози, які виникають.

Список використаних джерел:

1. Попова Л.В. Солійчук А.Ю. Побудова ефективної системи ризик-менеджменту суб'єктів господарювання. *Інфраструктура ринку*. 2018. № 26. С. 345–350.
2. Про страхування : Закон України від 07.03.1996 р. № 85/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-vr> (дата звернення: 20.11.2024).
3. Ткаченко Н.В. Забезпечення фінансової стійкості страхових компаній: теорія, методологія та практика: монографія. Черкаси, 2009. 570 с.
4. Демченко Г.В. Ризик менеджмент: конспект лекцій для студентів спеціальності 073 «Менеджмент» першого бакалаврського рівня. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2021. 74 с.
5. Бонба Івона Ізабела. Ризики діяльності страхової компанії. 2019. URL: <https://nzlubp.org.ua/index.php/journal/article/view/167/159>
6. Гончаренко О.М., Ненно І.М., Світлична О.С. та ін. Оцінювання фінансово-економічної діяльності страхових компаній: адаптивність зарубіжного та вітчизняного досвіду: монографія. Одеса, 2015. 208 с.
7. Подра О.П., Петришин Н.Я. Теоретико-методичні засади управління ризиками страхових компаній. *Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення та проблеми розвитку*. 2020. Вип. 2. № 2. С. 70–78.

8. Рудь І., Ткаченко М., Крамаренко А. Методи ризик-менеджменту у страховій компанії. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2019. Вип. 3(2). С. 21–26.
9. Глухова В.І., Крот Л.М. Управління ризиками діяльності страхових компаній в контексті фінансової безпеки *Економіка та суспільство*. 2023. № 54 <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2805/2724>
10. Лойко В.В., Боєва М.Ю. Управління фінансовими ризиками страхової компанії. *European scientific journal of Economic and Financial innovation*. 2019. № 2(4). С. 21–29.

References:

1. Popova, L. V. and Soliichuk, A. Iu. (2018) Pobudova efektyvnoi systemy ryzyk-menedzhmentu subiektiv hospodariuvannia [Building an effective risk management system for business entities]. *Infrastruktura rynku*, vol. 26, pp. 345–360.
2. Pro strakhuvannia (1996) : Zakon Ukrainy vid 07.03.1996 r. No. 85/96-VR. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-vp> (accessed November 21, 2024).
3. Tkachenko, N. V. (2009) *Zabezpechennia finansovoi stiiikosti strakhovykh kompanii: teoriia, metodolohiia ta praktyka: monohrafiia* [Ensuring the financial stability of insurance companies: theory, methodology and practice: monograph]. Cherkasy, 570 p. (in Ukrainian).
4. Demchenko, H. V. (2021) *Ryzkyk menedzhment: konspekt leksii dlia studentiv spetsialnosti 073 "Menedzhment" pershoho bakalavrskoho rivnia* [Risk management: lecture notes for students of the specialty 073 "Management" of the first bachelor's level]. Kharkiv: KhNEU im. S. Kuznetsia, 74 p. (in Ukrainian).
5. Bonba, Ivona Izabela (2019) *Ryzyky diialnosti strakhovoi kompanii* [Risks of insurance company activities]. Available at: <https://nzlupb.org.ua/index.php/journal/article/view/167/159> (accessed November 22, 2024).
6. Honcharenko, O. M., Nienno, I. M. and Svitlychna, O.S . (2015) *Otsiniuvannia finansovo-ekonomichnoi diialnosti strakhovykh kompanii: adaptivnist zarubizhnoho ta vitchyznianoho dosvidu : monohrafiia* [Evaluation of financial and economic activity of insurance companies: adaptability of foreign and domestic experience: monograph]. Odesa, 208 p. (in Ukrainian).
7. Podra, O. P. and Petryshyn, N. Ia. (2020) *Teoretyko-metodychni zasady upravlinnia ryzykamy strakhovykh kompanii* [Theoretical and methodological principles of risk management of insurance companies]. *Menedzhment ta pidpriemnytstvo v Ukraini: etapy stanovlennia ta problemy rozvytku*, vol. 2, pp. 70–78.
8. Rud, I., Tkachenko, M. and Kramarenko, A. (2019) *Metody ryzyk-menedzhmentu u strakhovii kompanii* [Risk management methods in an insurance company]. *Problemy systemnoho pidkhodu v ekonomitsi*. vol. 3(2), pp. 21–26.
9. Hlukhova, V. I. and Krot, L. M. (2023) *Upravlinnia ryzykamy diialnosti strakhovykh kompanii v konteksti finansovoi bezpeky* [Risk management of insurance companies in the context of financial security]. Available at: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2805/2724> (accessed November 24, 2024).
10. Loiko, V. V. and Boieva, M. Iu. (2019) *Upravlinnia finansovymy ryzykamy strakhovoi kompanii* [Financial risk management of an insurance company]. *European scientific journal of Economic and Financial innovation* vol. 2(4), pp. 21–29.